

Oponentský posudek diplomové práce

Vedoucí práce: Tereza Stöckelová, Ph.D.

Deáková, Tereza, *Zeměloďka jako síťovina materiálního toku. Etnografie výstavby soběstačného domu*. Praha: UK FHS, 2016, 87 stran.

Diplomová práce Terezy Deákové je jedním z prvních pokusů u nás zabývat se z perspektivy sociální antropologie *vytvářením* alternativního bydlení v zahuštěném prostoru velkoměsta a v kontextu dnes tolik diskutovaných klimatických změn. Těžištěm výzkumu se stala stavba nazývaná *Zeměloďka* (v anglickém prostředí *Earthship*), inspirovaná zakladatelem tohoto přístupu, severoamerickým architektem Michaelem Reynoldsem a budovaná malou skupinkou nadšenců uprostřed městské zástavby nedaleko smíchovského Anděla.

Celá práce sestává z pěti kapitol včetně Úvodu a Závěru, přičemž kapitoly ve vlastním textu nejsou číslovány, což čtenáři, k němuž se autorka často obrací, poněkud znesnadňuje v práci se orientovat. V poměrně obsáhlém Úvodu a části druhé kapitoly diplomantka nastiňuje problematiku a přibližuje metodologická východiska a teoretické ukotvení. Práce je poměrně nepřekvapivě otevřena odkazem na Lovelockovu *Gaiu* a jeho snahu nazírat na Zemi jako na žijící systém (*Gaia Theory/Gaia Paradigm*), což pak ovlivnilo řadu environmentálních skupin či komunit na různých místech planety. Z autorčina textu lze vyvodit, že stěžejní teoretické přístupy opírající se především o řadu tezí Bruna Latoura a ještě výrazněji Tima Ingolda, v dalších částech práce též Daniela Millera, Alfreda Gella, Vita Laterzy a zejména Gill Seyfangové ad. sice navazují nebo vycházejí z Lovelockovy teorie Gaia jako jakéhosi živého seberegulujícího se superorganismu, který je schopen udržovat prostředí v homeostatickém stavu. V této souvislosti bych očekával výraznější reakci, nespokojující se s pouhým konstatováním, že někteří vědci teorii odmítali nebo zpochybňovali. Jací a v čem?

V úvodních pasážích práce se autorka dopouští několika nepřesností – např. tam, kde mluví o antropocénu a vlivu člověka na globální oteplování používá spojení „antropický“ původ na místo správnějšího „antropogenní“ (s. 6). Ve spojení „fenomén tvořený prolínáním lidských a nelidských prvků“ (s. 10) nebo když mluví o „naslouchání nelidským aktérům“ (s. 11) je vhodnější použít výrazu „ne-lidských“, „ne-lidským“ s pomlčkou, v opačném případě to sugeruje prvky a aktéry brutální, necitlivé apod. V pozdějších fázích textu to ale autorka již píše správně. A dále: při citaci z jedné Reynoldsovy práce, v níž se píše o počtu obyvatel na planetě, autorka anglicky výraz „billions“ překládá do češtiny jako „biliónů“ (s. 12) na místo správného „miliard“ (při šesti biliónech obyvatel Země by asi o teorii Gaia již nemohla být řeč☺). Trochu úsměvně působí i přirovnání práce na *Zeměloďce* k cvičení ve fitness centru a z toho vyvozující závěr, že náročný fyzický kontakt se zemí vede k tomu, že těla stavitelů se stávají mohutnější a více vydrží (s. 25-30). Opravdu to je specifikum tohoto druhu práce?

Poukázání na tyto nepřesnosti jsou spíše drobnosti, závažnější připomínky mám k tomu, jak práce působí jako celek, tj. jak autorka prokazuje propojenost teoretických přístupů s vlastním výzkumem. V tomto bodě spatřuji hlavní nedostatek předkládané diplomové práce. Na jedné straně oceňuji velmi solidní orientaci v teoretické literatuře, snahu konfrontovat především Latourův a Ingoldův přístup, přičemž ten druhý je autorce zjevně bližší. To je v pořádku, ale zdá se mi, že teoretické ukotvení nepřekračuje příliš deskriptivní rovinu. To se pak projevuje i v empirických kapitolách. Od více než dvouletého etnografického výzkumu bych očekával víc, v práci mně chybí především její silnější antropologický rozměr, tj.: 1. rozsáhlejší zapojení

lidských aktérů do výzkumu. Hlas členů společnosti v práci příliš nezaznívá, autorka se omezuje na několik málo úryvků ze svého terénního deníku. To budí dojem, jako kdyby se nechtěla příliš pouštět do analýzy aktérských (informátorských) výpovědí. Zkrátka akcent je kladen hlavně na ne-lidské aktéry (viz např. hezky zachycený „příběh“ recyklované pneumatiky, které jsou pro zeměloďkaře důležitým stavebním materiálem atd.). Výsledkem je potom paradoxně jistá asymetričnost spočívající v nevyváženém přihlídnutí k lidským a ne-lidským aktérům. 2. Slabší reflexe řekněme politicko ekologických aspektů, které jsou v práci spíše naznačené. Hlubší analýza aktérských sítí mimo prostor Zeměloďky (magistrátu, stavebního úřadu, sousedů, případně stoupenců atd.), které ale na její činnost a další existenci mají zřejmě rozhodující vliv, chybí nebo zůstává dost na povrchu. 3. Slabší je rovněž *Závěr*, v němž autorka pouze rekapituluje a shrnuje výsledky své práce. *Závěr* tak spíše vyznívá jako jakási interpretační reduplikace, autorka se nevěnuje perspektivám dalšího případného výzkumu ani zdůvodnění toho, čemu se v práci nevěnovala nebo co z různých důvodů opomíjela.

Diplomová práce Terezy Deákové přes výše zmíněné výhrady přesto splňuje podmínky k tomu, aby mohla být řádně obhájena s tím, že navrhuji předběžné hodnocení na pomezí **velmi dobře** a **dobře** v závislosti na vlastní obhajobě.

V Praze, 12. 2. 2016.

Marek Halbich